

Hembygden, där man som barn trampade stigarna, släpper aldrig sitt mäktiga grepp om själ och sinne.

I minnets värld är allt tecknat med outplånliga intryck av både gott och ont. Denna tid ligger för alltid bakom, och hemmet där man växte upp är skövat. Döden gjorde sitt inträde. Den gamla gården, där man var född och där man tog de första, stapplande stegen, finns inte heller mer. Visserligen kom en ny bostad till stånd, där de gamla kära bodde en tid, men detta var icke mitt barndomshem i egentlig mening. En vacker augustidag blev längtan till hembygden övermäktig. Det är numera en lätt sak att komma fram på vägarna. Annat var det förr, då man kanske fick tillryggelägga de drygt två milen till fots.

Det gällde Gunnarskog, och vid Rexedbron steg man av bussen. Jag vandrade sakta vägen fram utefter älven upp mot den plats, där den gamla, uråldriga och minnesrika kvarnen tidigare fanns med kvarnkammaren och de stora vattenhjuln. "Mjölmar Johan" dirigerade det hela. Han var vänlig och tillmötesgående mot de byamän som kom och även med oss pojkar hade han fördragsamhet. Vi pojkar fingo ju följa med far till kvarnen och då man blev något äldre kunde man kanske klara upp kvarnresorna själv och t. o. m. på egen hand spänna för hästen.

Det var råg som skulle malas och förvandlas till bröd i hemmet, och havremjölet skulle vara till föda åt djuren. På den tiden skulle det "förtullas" d. v. s. mjölnaren tog med ett mått i säden vad han ansåg tillkom kvarnen. Detta var ersättningen. Någon kontantbetalning förekom icke.

Så var det skrädmjölet. En extra påse av torkad havre som varit i bakugnen skulle man påminna mjölnaren om och en särskild kvarn för detta ändamål fanns. Kvarnen skulle skilja ifrån det yttre av kornet, så det blev "malle" (kärnan) kvar. Man kunde icke motstå frestelsen att äta "malle", eller att smaka på det nya, varma skrädmjölet så att käkarna blev som ballonger. "I skol!" ropade mjölnaren, och då gällde det att skynda på, och så fort man kunde, tillvarataga det mjöl som

ännu icke hamnat i säcken, innan nästa man kom och intog platsen.

Kvarnen vid Rexed blev gammal och skröplig och kvarnstallet likaså. Den gamla "sumpen" var otät. Bakom kvarnen fanns tidigare även en såg, där det sågades för husbehov. Allt är nu bortrensat på den lilla holmen där stångjärnssmedjan på 1860-talet fanns och varifrån hammarslagen hördes.

Kanalen, som gick till kvarnen, och på båda sidor var kantad av träd, vars grenar hängde över vattnet, rensades, breddades och grävdes djupare. Den mindre kraftstationen intill kvarnen hade tjänat ut och en ny byggdes av större format.

Dörren stod öppen till det nya kraftverket då jag gick förbi och tvenne män utförde där något arbete. Turbinerna dånade och för en oinvigd är detta en gåta, att ljus och kraft kan förmedlas på detta sätt. Det är den nya tidens stora förmåner.

Något som jag dock förstod var timmerflottningen som pågick i älven. Detta hade jag sett allt ifrån tidiga år. Nu höll några flottningsmän på att lotsa timmerstockarna utför älven. Jag gick till den kända platsen, där dammen är belägen, för att se det intressanta skådespelet! Den gamla timmerrännan hade övergivits och en bredare fåra vid själva forsen, där stockarna oemotståndligt drogs med, hade öppnats. Med svindlande hastighet fortsatte det värdefulla virket ned i älven för vidare befordran. Ovanför ligger Bergsjön. Den var fylld till brädden av vatten. Stora timmerflottar hade även detta år passerat denna flottled, liksom tidigare. Numera går det fortare och lättare tack vare bogserbåtar. Tidigare fick man dra de stora timmerflottarna för hand genom den långsmala sjön, eller också lita till nordavinden.

Förvisso är det miljontals stockar som under årens lopp passerat denna väg. Mycket virke fraktas numera med bilar direkt från skogen till bestämmelseorten. Timmerflottningen kunde ibland vara rätt riskabel, isynnerhet då stora bröt tornar upp sig efter stränderna. När en stock fastnat i en sten t. ex. och sedan bromsat upp ett helt berg av timmer, då gällde det för flottaren att komma åt de understa

stockarna, fria dem och klara livhanken undan raset.

I sjöar och älvar är ingen fara, men i forsarna är det värre. Det fordras tydlig skicklighet för att hantera flottarstaken, när man skall klara en bröt. Lossar staken så bär det nästan ofelbart baklänges i vattnet. Det händer kanske ock att stocken slår upp så att benen får en smäll Vem som helst duger nog inte till ett sådant jobb.

II

Det var den gamla kvarnen vid Rexed vi talade om i en föregående artikel. Något som dock fortfarande finnes kvar vid det gamla bruket är arbetarebostaden, som numera är invigd till Hemvärnsgård samt förvaltarebostaden där förvaltare Lindstedt bodde på sin tid. Senare bodde handl. A. Jansson där. Han innehade en diversehandel i den mindre stugan på 1880- och 90-talet. Det var den första handelsbutiken som jag såg. Stugan står ännu kvar. Till denna affär, som låg ett bra stycke från hemmet blev man skickad många gånger. På den tiden var det bytesaffärer med smör och ägg, ty det var ont om kontanter. Man gick gärna till handelsbutiken ty allt emellanåt fick man en "strut" karameller — på köpet. Då Jansson upphörde med affären kom en handl. E. Stenberg i stället. Han hade sin butik i den nuvarande Hemvärnsgården inte åt landsvägen till, utan på andra sidan, mot älven. Sedan den tiden har flera andra bedrivit handel vid Rexed och för närvarande finns det en affär mitt emot, där den gamla kvarnen fanns där man läser på skylten: *Kihlstadius*. Den gamla Rexedbron är för längesen utbytt mot en nyare. På andra sidan älven snett till höger från bron, reser sig kyrkan med kyrkogården, där fäderna vilar i sina gravar. Släktled efter släktled har under tidernas lopp färdats över bron vid Rexed. Den ena begravningsprocessionen efter den andra har farit denna väg. De har kommit ifrån norr och söder ibland kanske imponerande med många deltagare, men ibland med mycket ringa antal. Jag tänker särskilt på dessa gamla som tidigare bodde i skogarna i små hyddor, ensamma måhända, dit ingen väg fanns egentligen,

men som likväl hade någon ansvars-kännande medmänniska som deltog med dem, och slutligen gjorde dem den "sista tjänsten".

Färden mot kyrkogården har alltid varit tung då någon kär anförvant ryckts bort och den gamla hästen har troget utfört sin gång, då den ha varit förspänd vagnen eller släden.

En gammal sed var i bygden, att en vit handduk knöts i selkroken på hästen. Om det var en manlig som dött till höger om hästryggen, var det en kvinnlig till vänster, vill jag minnas. Ja, det var dessa reflexioner och hågkomster som kom för mej då jag vandrade vägen fram som slingrar sig upp för backen förbi uthusen på Rexed, på väg mot Backsjöbotten, dit det var tre kilometer, enligt vägvisaren.

Det var egentligen första gången jag gick denna väg, ty den är ganska ny. Då man kommer upp på höjdplatån har man Rexed-kullen till vänster där bostaden nästan ligger i höjd med kyrktornet på andra sidan älven. Här på Kullen bodde tidigare Johan Jansson och hans hustru Kerstin.

Till höger ser man Bergsjön skymta mellan höjderna. Det är en storartad utsikt! Jag stannade ett ögonblick och såg mot Ryggstadberget och prästgårdens dominerande läge, samt södra Backa där man i min barndom fick hämta posten. Det var flera kilometer dit.

Fröken Elisabeth Ehrencrona var föreståndarinna vid postanstalten i många år. Hennes far hade varit häradshövding i Jösse domsaga samt ägare av S:a Backa. Det var en nobel fröken man mötte således och hennes mor skulle tituleras för "hennes nåd".

Ett minne som jag aldrig har kunnat glömma var ett ärende till posten. Jag var då i åttaårsåldern. Utan vidare stegade jag in till postfröken med mössan på mig. En vänlig tillrättavisning följde: "Du skall lära dig att vara hövlig min gosse". Pojken rodnade upp till hårfästet, men nästa gång tog han av sig mössan innan han öppnade dörren till postkontoret. Medan jag ännu stod kvar på höjden kom ett annat minne för mig från barndomstiden Till höger om den nya landsvägen ligger en gammal bostad benämnd "i Rexed". Här

bodde framlidne nämndemannen Anders Andersson. Han var kyrkvård och kommunalman och innehade många uppdrag f. ö. i socknen. Det var skottpengar på kråkor den tiden, och nämndemannen hade uppdrag att utlämna skottpengar. Så hände en dag att 10-åringen fick se en kråka sittande på en gärdesgårdsstör. Det var ju 10 öre att förtjäna och det lyckades. Någon bössa hade icke pojken ty en sådan hade han aldrig använt, men såsom David fordom fällde Goliat med en sten, så föll även kråkan till marken på samma sätt — dock icke med en slunga.

Nu var det att så fort som möjligt begiva sig åstad till besiktningsmannen i Rexed. Jag kom smygande försiktigt och vågade mig knappt att uträtta mitt ärende, ty kråkan var ju icke skjuten med bössa. Slutligen dristade jag mig dock att framföra mitt ärende, gick efter kråkan som låg gömd vid dikeskanten. Han tog den och högg av benen samt yttrade. "Kom tillbaka med flera". —

Det blev ingen mer gång.

Ett annat minne från samma plats och samma hem. Det hände för 61 år tillbaka. En varm och kvalmig julidag 1893 drogo mörka åskmoln fram. I ett nu, slog blixten ned hos nämndemannen i Rexed. Blixten antände uthuslängan, som nedbrann, men mangårdsbyggnaden räddades.

Jag fortsätter nu min färd mot Backsjöbotten över Rexedmossen, där vi som barn plockade hjortron och kommer väl så småningom till Tobol.

III.

Backsjöbotten är numera icke så isolerat som tidigare var fallet, tack vare den nya vägen, jämte åtskilligt annat. Den gamla, branta vägen på norra sidan Rexedklätten förbi Ångåsen, är numera icke användbar. Här på Ångåsen bodde fordom Petter och Karin med sina barn. Den lilla stugan står fortfarande kvar, den syntes på avstånd då jag gick vägen fram. Det var under barndomstiden jag hälsade på i detta hem, ty här fanns det skolkamrater. Minnen från söndagsskolan finns även. På den tiden samlades man i hemmen från olika byar till söndagsskola. Det kom lärare från östra sidan Bergsjön däribland nämndeman Nils Kjellarsson i Järperud.

"O, hur lycklig är barndomstiden, men ack, så snart, så snart, den är förliden", sjöng vi ibland. — Man kan fråga, sig nu var äro alla dessa kamrater från den tiden och hur har deras liv gestaltat sig?

Kom så slutligen till Backsjöbotten där jag inte varit på många år. De, gamla gårdarna med de olika namnen fanns kvar. Här har vi "Mellatomta" där "Stuartarna" bodde på äldre dar. Någon av dem hade en privatskola på 1860-talet i Arvika i den s.k. "Stuartska gården" vid Magasinsgatan.

Jag träffade här vid Mellatomta, gårdens nuvarande ägare, en man i sin bästa ålder. Det var middagsrast. Vi språkade om väder och vind, förstås, ty för lantmannen har det varit tålmodsprövande denna sommar med hänsyn till skördeförhållandena. Det är en vacker bygd — med egen sjö — Backsjön, som ligger djupt mellan höjderna. Denna sjö har tydligen givit Backsjöbotten dess namn. Det växte ymnigt på åkerfälten som sluttar ned mot sjön — bara nu solen ville skina — kommo vi överens om.

När jag nu ser västerut mot skogshöjden väcktes ett minne till liv. Det går 54 år tillbaka. Arbetade på den tiden i Åmotfors, och skulle en dag besöka föräldrahemmet för att säga farväl till anförvanter, för att sedan resa till en annan landsända och stanna där kanske något år. Från Strand i Ny socken tog jag genvägen över Käringrudshöjden. Framkommen till Myre, började det skymma den mörka novemberdagen. Jag blev orolig och tänkte: Hur skall jag kunna komma fram över den andra höjden mot Gunnarskog, ty någon lykta hade jag icke och vägen var bara en gångstig. Nyängen, tror jag stugan hette, som låg i skogskanten. Jag berättade där om min belägenhet och frågade om de möjligen kunde låna mig en lykta? Någon sådan fanns icke. Men de visste på råd. En bunt torra stickor gjordes i ordning och tändes. Jag tackade och gav mig ut i mörkret. Det var åtskilliga kilometer att vandra. Jag kände mig glad och stolt över detta väldiga bloss som lyste och värmdes. Det var både första och sista gången jag använt något sådant. Det var lugnt och tyst i skogen med undantag av någon skogsfågel som stördes, och som bytte om viloplats. Jag var ung och glad, och tonade på Carl

Bobergs sång: "Led milda ljus ibland de mörka snår, led mig framåt. Långt från mitt hem i dunkel natt jag går, led mig framåt, styr varje steg, jag vill ej se min stig så långt förut, ett steg är nog för mig".

Jag gick ganska fort och var rädd för att blosset icke skulle räcka genom skogen. Så småningom fick jag se att det lyste i Baksjöbotten!

Fallhultet heter första stället, och ut genom fönstret lyste ett matt sken från fotogenlampan. Jag stegade på av alla krafter genom den leriga bygatan och var snart hemma hos mor och far.

Detta var år 1900, "då seklet var ungt".

IV.

Från Baksjöbotten ställdes färden till Tobol. Jag kom på kända stigar förbi Torpet i Rexed, där nämndemannen Johannes Skog bodde på sin tid. Kom så genom skogsåsen och var framme där "Fälling-Kalle" hade sitt hem i min barn- dom. Här har man en bra utsikt, över nejden mot norr. Vad man särskilt lägger märke till på slätten är, att alla gärdesgårdarne numera äro borta. Allt ter sig som en enda stor egendom, fast det finns många ägare.

Fortsatte vidare ned mot bygatan. Såsom många andra pojkar fick jag vakta fåren. Hade anställning hos min moster på "Högen", och just denna väg kom man på sommaren för att fortsätta vidare tills man träffade fler kamrater på skogsområdet, som kommo med sina "skyddslingar" då man förde till sammans alla. På kvällen delade vi upp hjorden och var och en gick hem till sitt. På detta sätt lärde man sig att bli orienterad i skogsmarkerna. Ja, detta var också ett trevligt minne från tidiga år, som kom för mig nu, och jag tyckte mig höra allt detta "bråkande" då jag följde med fåren över "Hälle" och vidare upp genom skogen tills man fann något bete. Matsäcken hade man på ryggen och mjölk i buteljen! Härligt för en pojke!

Östra Berget ligger strax intill. Här bor Axel Nilsson med fru Matilda. Jag blev där undfägnad med kaffe, vilket lät sig väl smaka efter vandrigen. Båda makarna har överskridit de 80 åren. Axel Nilsson är född i den gamla gården och har vistats där all sin tid, och således väl förtrogen

med bygdens förhållande och har mycket att förtälja. Nilsson har i tidiga år haft kommunala uppdrag, men jordbruket har varit hans egentliga uppgift och flera generationer har före honom ägt denna egendom. Åtta barn, fyra flickor och fyra pojkar, har blivit födda, och den yngsta av sönerna sköter numera om jordbruket.

Hemmanet Tobol består av närmare ett 30-tal egendomar, större och mindre (då inberäknat s. k. Tobolsskogen). I regel finns det tvenne skogsskiften till varje egendom det norra och det södra — som sträcker sig till Eda och Gröttvålsgränserna. På dessa skogsområden har det tidigare funnits lika många skogstorp och säterstugor, som numera äro borta — nästan alla. —

På Tobols skogsmarker finns trenne tjärn, Igeltjärnet, Långtjärnet och Mörttjärnet. I det sistnämnda omkom den kände konstsmeden, "Kalle i Hasseldråga" vid en fisketur för fem år sedan. Skogens högsta punkt är Ekölen, och i dess närhet trodde man sig fordom finna en silvergruva — Det är en urhålkning i berget, som synes än i denna dag, men resultatet av detta arbete blev ringa eller intet.

Då det gäller de gamla egendomarna där fäderna odlat och brutit mark — hur länge tillbaka i tiden har den som skriver detta ingen aning, om, ej heller hur gamla en del gårdar äro, en del torde dock närma sig tvåhundra år. Det är blott några strödda minnen från barn- och ungdomstiden, som kanske i många fall till stor del förbleknat, som jag vill meddela, Jag tycker mig dock se alla dessa gamla, som arbetade i skog och mark under mycken möda. Jag ser deras gestalter på åker och äng, för min inre syn, samt dessa många, som bodde i de små skogstorpen under ringa villkor och förhållanden. Man kan numera ej förstå, hur de kunde reda sig, ty någon hjälp egentligen erhöll de icke. Det blev ju drägligare med tiden för dem, som ännu levde kvar, och som fick åtnjuta bättre förhållande tack vare, ändrade lagar och förordningar i kommunalt hänseende.

Nils Svensson bodde vid västra Berget. Den gården är mycket gammal. Han var bössmed — ett yrke som han utövade i 65 år. Många barn föddes i familjen däribland Sven, född blind, och därför kallad "blinde

Sven". Han var en av de första predikanterna i Gunnarskog. Sven Nilsson var ofta ute och predikade och klarade sig förvånansvärt bra, även om han gick, ensam.

Nils Svensson var intresserad av fiske och man kunde få se honom med sin lilla båt på Bergsjön, lägga ut nät. En natt hade någon illasinnad person skurit sönder alla näten då han hade dem upphängda på tork. Han var då redan gammal och det torde vara slut på hans fiske från den dagen. Jag kommer ihåg att han ägde en vacker blåskimrig häst, som vi fick låna en gång till en del körslor. Det var på våren i såningstiden.

Han blev gammal bössesmeden och ofta besökte vi honom i hans smedja, men det tog slut på "kärleken" på äldre dagar mellan honom och hans gumma. Det blev boskillnad, egendomen delades mitt i tu, sånings- och skördarbetet skötte var och en om så ock hushållet. De delade upp lägenheten men bodde fortfarande under samma tak.

V.

Västra Berget där Nils Svensson bodde äges nu av Adolf Bergquist. Han är änkeman sedan åtskilliga år tillbaka och bor nu ensam i den gamla gården. Karl Andersson är bosatt vid södra Berget. Han har ett mindre jordbruk. I sin ungdom lärde han snickeriyrket hos C. M. Norrby och har sedan dess konditionerat på flera platser, däribland hos bröderna Eriksson i Taserud. Andersson är nu 82 år gammal och en av de äldsta i Tobol. Änkeman sedan många år äger han nu sitt stöd i son och dotter.

Magnus Söderlund, hemmansägare och kommunalman bor på Södra "Löcka". Han är en driftig jordbrukare och sköter sin egendom rationellt. Hans farfar, Nils Andersson, innehade egendomen i min barn- och ungdomstid. Den stora vita tvåvåningsbyggnaden på norra "Löcka", där Vilhelm Jansson bodde — han avled för 28 år sedan — står nu öde och tom och egendomen ligger för "fäfot". Detta beror på dödsfall och sjukdom inom familjen, som inträffat på senare tider. Myrbråten ligger något längre i norr — efter skogsåsen. Det tillhör de yngre

bostäderna. Här har odlats och brutits mark som givit rika skördar.

Nils Lundell var ägare, av stället på äldre dagar och efter hans bortgång hans son Valfrid. Denne har emellertid med sin familj flyttat från orten och för närvarande står stugan öde.

Hultet ligger en kilometer högre upp efter den nya vägen, som går fram till Enmyren. Här bodde fordom Olof Persson och hans hustru "Marja". Egendomen kunde föda häst och ett par kor.

"Ola i Hölte" var född i Mangskog och gick ur tiden för ett 50-tal år sedan. Han var sträng "Lutheran" och rädd för den frikyrkliga rörelsen som för döden. Hans broder, resombudet Magnus Bergvall, kom ofta på den tiden på predikoresa och brukade hålla sina möten i skolhuset. Han reste för Evangeliska Fosterlandsstiftelsen. Det är nytt folk nu i Hultet som brukar dess jord.

Ett mycket gammalt hem närheten av Hultet, som ligger idylliskt i skogskanten med södersol, bär det egendomliga namnet Björnrocken. Det var på den tiden, berättar historien, då det fanns björnar även i dessa skogar, att en kvinna med sin spinnrock satt utanför stugan och arbetade, då en björn anlände. I förskräckelsen fick hon fatt i något föremål för att värja sig. Björnen gav sig iväg och försvann i skogen. Genom denna händelse fick stället namnet Björnrocken. Här bodde på sin tid "Nirsh i Björnrocken". Jag minns honom.

Aron Andersson innehade stället sedan dess. Han dog ganska hastigt för något år sedan, 87 år gammal. I yngre år vistades han i Amerika och hemkommen därifrån inköpte han detta hem. Såsom bisyssla innehade han under en följd av år fjärdingsmannatjänsten. Hustrun avled förra året och sonen brukar nu egendomen.

Hasseldråga där konstsmeden Karl Magnusson föddes är ett vackert ställe. Gården ligger högt uppe på ett berg och skogen kryper nyfiket ända in på husknuten. Man går förbi där, då man är på väg från Hultet ned till den tätare bebyggelsen. Den gamla smedjan torde finnas kvar, varifrån hammarslagen hördes på långt avstånd över nejden. Även kunde man få höra ibland, en stilla sommarkväll toner från den fiol Kalle själv tillverkade i sin

tidiga ungdom. Någon driven speleman blev han aldrig, men då det gällde yrkes-skicklighet på det område han rörde sig, blev han vida känd. Han erhöll som be-kant stipendium från Kommerskollegium till studieresor både till England och Tysk-land. I sex månader vistades han i England och fyra i Tyskland. Det är vemodigt att tänka på det tragiska öde han mötte på sin fisketur till Mörttjärnet en varm sommar-dag. På Gunnarskogs kyrkogård är numera rest en gravvård där man läser:

Konstmeden Kalle i Hasseldråga 1876-1949.

Det fanns ett ställe i Tobol i min barndom som tillhörde Bolaget och var utarrenderat. Det benämndes "i Vall". Där bodde på den tiden "Olle och Marta". De flyttade därifrån för närmare 70 år sedan till annan ort med sina fullvuxna barn. Efter dem kom andra som behövde hus-rum. Någon av dem voro i min ålder och vi blev alltså skolkamrater. Vad som man särskilt påminnas om, då man går förbi där den gamla stugan fanns, är en termin i småskolan i åttaårsåldern. Skolhuset skulle repareras och därför hölls skolan på denna plats under lärarinnan Lovisa Krus-kopfs ledning. Det var trångt i "skolsalen" vill jag minnas. Stugan efter vägen med rum och kök bra tilltagna, stod länge öde men försåldes slutligen till lärarinnan Kristina Ullmark och återuppfördes i Stom-men, där den fick ett annat utseende och vackrare läge.

Nord-, Syd- och Östgärde hörde till samma egendom för 80—90 år sedan till-baka. Den ägdes då av Nils Kjellarson född 1810, död 1879. Hans maka i andra giftet, Märta Bryntesson, var född i Öjenäs, Eda socken 1820, men avled redan 1858, alltså endast 38 år gammal. Till Tobol inflyttade han 1846. Genom arvskifte fördelades egendomen i tre delar. På Sydgärde bodde Anders Nilsson till sin död och Östgärde ägdes av Per Olsson i Berga, som under många år brukade egendomen. Efter ma-karnas död såldes den till nämndemannen Viktor Johansson i Gröttvål. Johansson var född i Gustås, Arvika socken och kom till Gunnarskog i sin tidiga ungdom som snickarelärling hos C.M. Norrby. Han blev

gift med en av bygdens döttrar och inne-hade i många år en egendom i Gröttvål. Han avled för några år sedan över 80 år gammal. Hans dotter Olga är nu ägare av gården. På Sydgärdet bor Oskar Karlsson med familj. Han är född i Tobol och Nord-gärdet, som numera är bortarrenderat, tillhör fortfarande släkten efter flera gene-rationer, och här är mitt barndomshem.

VI.

Erikshagen är en gammal gård. Den är belägen högre än de övriga i Tobol. Namnet torde härleda sig från Anders Erikssons far, som troligen uppförde denna 2-vå-ningsbyggnad för cirka 150 år sedan. Här bodde på sin tid ovannämnde Anders Eriksson med sin hustru Agnes. Mannen avled för ett 30-tal år sedan och hans hustru, som blev 91 år gammal ett 20-tal år senare. Hon var då en av socknens äld-sta innevånare och hade bott där hela sitt liv. I det längsta ordnade hon med jord-bruket efter mannens död, men måste dock omsider arrendera bort egendomen.

I äktenskapet föddes inga barn, men kärleken till de små, drev dem att på annat sätt fullfölja fostrandets förmån och plikt. Föräldralösa barn blevo lämnade ensamma i ett hem, där döden gjorde sitt inträde och både mor och far avled samtidigt. Barmhärtiga människor togo hand om bar-nen. Två små flickor — Sofia och Jenny — fick sitt fosterhem hos familjen. Med mo-derlig omsorg tog maken ansvaret. Här växte de upp efter den tidens relativt goda förhållanden tills de bildade egna hem. Dessa båda systrar har även gått ur tiden. Åren gingo och även en faderlös pojke fick sin uppfostran i hemmet tills han blev uppväxt. Han hette Valdemar och var son till handl. A. Jansson på Rexed och hans fru, vilken även avled. Valdemar torde nu ha överskridit 65-årsåldern och helt nyli-gen hade en amerikaresenär, född i bygden träffat honom vid en konsert i USA. då han bland många andra önskade att få skicka en hälsning till hembygden. Denne svensk-amerikan ha troligen skött sig bra i det stora landet i väster.

Agnes Eriksson var i sin krafts dagar en resolut kvinna, begåvad och klartänt och följde med vad som rörde sig i tiden. "Mannen är kvinnans huvud" heter det —

men här var det tvärtom. Hon var den ledande i det hemmet och några stridigheter förekom icke för den skull så vitt jag vet. Skriv-och räknekunnig var Agnes, medan maken på det området på grund av dålig skolundervisning inte hade det så lätt för sig. Anders Eriksson var dock en duktig jordbrukare, stor och kraftig. Den gamla byggnaden på Erikshagen står nu öde men den torde icke komma att rivas. Ett nytt tegeltak vittnar därom.

På Olofshagen strax intill, föddes predikanten Olof Andersson. Hans broder Anders Andersson blev ägare av stället och här förekom ofta andliga sammankomster o. söndagsskola då husfadern medverkade. Båda makarna Anders och Anna, avled för snart 51 år sedan. De voro till ålder komna och med endast någon dags mellanrum fick de bryta opp.

Den ena efter den andra har gått ur tiden i min hembygd och man kanske frågar ibland: "Hurudant är vårt liv?" "En rök ären i, som synes en liten tid och sedan försvinner" (Jakobs brev 4: 14)

Predikanten Olof Andersson avled hastigt på 1890-talet. Han var bosatt i Treskog den sista tiden. Predikanten och målaren Jan Fyhr i Mangskog var ofta tillsammans med Olof Andersson och de båda författade en sång tillsammans, en vers var — tills den blev 19 verser lång. —

En av sönerna, på Olofshagen, Alfred, som under många år innehade föräldrahemmet är även borta, men hans hustru Klara lever, och är nu 83 år gammal. Hon torde vara den äldsta i Tobol.

Det fanns en gammal tvåvåningsbyggnad som stod öde. Den var grå med mossbevuxet tak och låg alldeles intill vägen. Jag minns när den flyttades därifrån. En snickare hos Norrby, Karl Gustafson, köpte den och uppförde en stuga i närheten, som står kvar ännu i dag och som för närvarande bebos av distriktsköterskan. "Övre Lönna" benämndes detta ställe, och en historisk händelse kan man i detta sammanhang erinra om. Det var på den tiden, då de stora andliga väckelserna förekom. Arvika och Gunnarskog hörde samman i en missionsförening. Detta var icke tillfredställande på grund av de långa avstånden.

För att dryfta denna fråga utlystes ett

möte den 17 juni 1877. Man samlades i ovannämnda hem, och beslöt i bästa samförstånd att bilda Gunnarskogs Missionsförening. Efter överläggningens slut berättas det, steg ordföranden Anders Eriksson, Högvalta — sedermera Högåsen — ut på trappan och sjöng med sin klara röst en sång. Eriksson var då 57 år gammal. Han levde tills han var 90 år och tillhörde egentligen den Lutherska Missionsföreningen i Arvika.

Nils Olsson var född vid "Övre Lönna" och på 1860-talet byggde han efter ingånget äktenskap, en stuga, som benämndes "Nedre Lönna". Nils Olsson avled i slutet av 1880-talet och hans hustru Lena överlevde honom rätt många år. Fem barn uppfostrades, däribland Johan, som så småningom övertog egendomen och stället. Johan Nilsson avled för snart fyra år tillbaka i sitt 78:de levnadsår.

Han genomgick en evangelistkurs i yngre år och brukade predika ibland.

Söndagsskolverksamheten låg honom varmt om hjärtat och i den uppgiften var han trogen till sin död.

Den tredje generationen efter Nils Olsson bebor detta ställe, som nu är nyrenoverat och den fjärde generationen finnes även i tvenne telningar, en pojke och flicka. Harry Johansson är nu husfader på "Lönna", och han lyckades att få en präktig hustru med namnet Elvi som härstammar från Österbotten i Finland.

Från "Lönnebacken" har man många minnen, ty där åkte man kälke på vintern. På den tiden var man trygg — det fanns ju inga skrämmande bilar. — Ibland åkte man på skaren. Någon skidåkning förekom just icke, men på Bergsjön, vid blankis hade man trevligt. Mycken snö kunde falla på vintrarna och då gällde det för snöplogfogden, ty det fanns en sådan på den tiden, att sända bud till byamännen, att göra sig redo för snöskottning. Då var även vi pojkar med och gjorde vår insats. Ibland kunde det hända att ingen möjlighet fanns att hålla vägen ren, utan man måste köra över åkrar och gården — över ängarna ned mot Rexed.

Tiderna ha förändrats. Numera behövs varken "snöplogsfogde" eller "byfogde" — nu kommer snöplogen och vägskrapan och vederbörande gör sitt allra bästa. Det

är nu fin väg och de gamla hjulspåren som fanns är totalt borta. Bussar, bilar och andra fordon färdas fram och åter både sommar och vinter, även i denna bygd. (Forts.)

VII.

Nystuga har ett dominerande läge vid korsvägen. Gården är icke precis ny, den är minst 80 år gammal. Här bodde snickaremästare C. M. Norrby som under ett 60-tal år bedrev snickerirörelse med tillverkning av möbler. Inför minnet av hans 100-årsdag för fem år sedan, hade vi tillfälle att erinra om denna hantverkets riddersman i Arvika Nyheter, och vi skall därför icke i detta sammanhang beröra något av hans livsgärning. Att Norrby var född "Lucia-dagen" 1849 kan man ju nämna: alltså för 105 år sedan och var vid sin död nära 90 år gammal. Norrbys äldste son, Adolf, har under de senaste åren gått ur tiden 61 år gammal och efterlämnade maka och barn. Han bodde i närheten av föräldrahemmet. Martin Norrby, snickare, lantbrukare och mångårig kyrkvård och desslikes medlem av kyrkokören är nu ägare av den "gamla" gården — Nystuga — där hans präktiga maka, Hanna, är hemmets värdinna.

Norrby är även bikung — en "binäring" som han tidigare hade gemensamt med sin broder Adolf.

Kusinerna Morgan och Karl-Erik Norrby, kända för sina bragder på idrottens område, bor grannar med varandra. Deras respektive hem "ger syn för sägen". Genom en mångfald pokaler och övriga utmärkelser. Vem kan räkna dem alla!

"Norstebacken" står för närvarande öde. Här bodde finsnickaren och fiolbyggaren Anders Magnusson, vilken avled 1951, 75 år gammal, och ovannämnda Adolf Norrby, som var hans svåger, blevo båda begravna samtidigt. Magnussons efterlämnade maka Maria har nu flyttat till sin dotter Ingeborg, gift med riksdagsman Arvid Andersson i Ryggestad. Innan vi går vidare bör också nämnas att själva centralpunkten i Tobol torde vara Kooperativa affären och mitt emot på andra sidan landsvägen har butiksföreståndaren sin bostad. Ja, det är förmåner som man inte hade förr, då fick man gå ett par kilometer, för att köpa jäst

för fem öre.

Det finns en källa i Tobol som givit vatten till många generationer. Den ligger nedanför en backsluttning. Många gånger har man härifrån hämtat vatten. Källan var tillgänglig för flera hushåll och i min barndom var det strävsamt ibland, ty vägen till källan, var ganska lång. Numera finns det vattenledning till flera hem. Källbacken torde ha fått sitt namn av källan. Det är en gammal gård som Olof Olsson, född omkring 1815, ägde och som gick i arv till sonen Magnus Olsson, född på 1840-talet. Dennes hustru Kajsa var i samma ålder och född i Allstakan. Hust-run dog början av seklet, och mannen några år senare.

Egendomen blev såld till Anders Nilsson i Gröttvål. Här på Källbacken var det ett ständigt tillhåll för barn — och ungdom. Både makarna voro snälla och godmodiga människor med ett ovanligt stort tålmod mot "inkräktarna", som inte alltid var så välkomna. Här fick man lyssna till både fiol-, och dragspelsmusik men vi barn, voro strängeligen förbjudna att gå dit ibland, och här var det varmt om vinterkvällarna. Fotogenlampan, som stod på bordet, lyste nätt och jämt så att man kunde se varandra. Gammelfar Olof Olsson, bodde i det stora rummet åt öster och honom såg man sällan ute, ty han började bli till ålder kommen. Han hade en väggfast säng och på vintrarna var han insvept i en fårskinnsfäll. Han var änkeman och det berättades, att då hans hustru hade dött, bar han henne åt källaren, där han eldade "lite smått", annars var det vanligt att bära liket på logen till begravningsdagen. Då man frågade den gamle, varför han gjorde så, lär han ha svarat: "Ho ska felle inte fryse heller". Det var förmodligen vintertid. Själv hade Ola snickrat ihop sin egen likkista många år före sin död. Den förvarades på vinden — fin och omålad — och användes emellanåt till mjölkar. Någon gång i slutet av 1880-talet avled han och då blev det svart färg på kistan och den gamle fördes bort till det sista vilorummet. Det berättades även att den avlidne ägde en näverburk full av pengar, förvarat i ett hörnskap.

Egendomen Källbacken sköttes, fast inte så mönstergillt, det växte dåligt på

åkrarna. Ibland kunde de ha en ko eller två, och ibland ingen. Ett par getter fick någon gång svara för mjölktilförseln åt familjen. Trots jordbruket kunde det ibland te sig fattigt rentav. Det enda som odlades ordentligt var potatis. En griskulding fanns ju varje år. Den slaktades på hösten — men vid 20-dag jul var det slut på fläsket och då fick de ta till sillen. Det kom också någon emellanåt som sålde färsk sill och då blev det kalas.

För att få några kontanter — ty skogen hade då icke något värde — blev Magnus postkörare mellan Gunnarskog och Bogen. Denna syssla innehade han i många år och sonen Johannes, var lantbrevbärare på linjen Gunnarskog — Bortan. Det var mången gång ett strävsamt arbete i köld och oväder för både människor och djur. Magnus gav sig iväg med sin "märr" i ur och skur, med väskan och postsäcken samt posthornet vid sin sida.

En dag, berättade Magnus, vid hemkomsten att han höll på att bli "rånad" under den fyra mil långa vägen till Bogen. Han gick därför till bössmeden Nils Svensson och lånade en revolver. Jag kommer ihåg vad han sade, ty jag var på Källbacken den, kvällen, då han laddade revolvren. "Nu kan de komme" — och de kom. — "Da ropte jä", sa Magnus: "penningen har ja inte — men kuler och krut utta nön änne och jä sköt se dä bleke i lufta oppätter Tren. Men da, tog de bena fatt. Jä smällde på "mara" och körde så mö det va att ta men da jä kom te Treskebroa da tröttne "mara" men da bles jä i posthorne", sa Magnus.

Sedan dess var han aldrig utsatt för något liknande. På Källbacken fanns det äppelträd och vi fick smaka dess frukter. En apel kallade de för "Extrakan" (Astrakan en annan för "Dråksepiggen", en tredje för "Surpiggen" och den fjärde för "Ettersöten" osv. Då vi var efter vatten vid källan som låg i kanten av trädgården, kunde vi finna några äpplen och vi hade tillåtelse att taga dem.

Till julhelgen var det storstädning på Källbacken, om det icke någon gång tidigare på året varit det. Något intresse för den saken fanns egentligen icke. Man kunde vara nästan säker på att det redan kl. 4 på julmorgonen lyste i fönstren. Då

hade Johannes redan tänt ljusen, två i vart fönster, som han placerat i buteljer. I kökstaket hängde det en julgran i ett grovt snöre, med minst 12 ljus, och genom fönstren, som saknade gardiner, kunde vi se mor Kajsa, som svängde granen runt med de tända ljusen. Ett under att det inte tog eld i hela härligheten. Dörren var stängd och ingen kom då in. Det var "enskild fest" därinne med mat och "starksaker" — fröjd och gamman, så länge det räckte. Denna, familj, bestående av fyra personer, är nu borta. Den levde livet på sitt sätt.

Forts.

VIII:

Mellbergs-Magnus bodde ensam i sin stuga på Skenbacken. Det sades att han var av tattaesläkt och varifrån han hade kommit visste man egentligen inte. Ibland kunde han vara borta en tid på sommaren och man talade på att han var i Norrland. Mellberg fick uppföra sin stuga på Magnus på Källbacken ägor. Stugan var högt belägen med utsikt åt alla väderstreck. Han brukade mura, förtenna, sota och utföra andra tillfälliga arbeten i gårdarna. Han var svart och mager, ytterst försynt och anspråkslös. Då han kom till något hem i ett ärende, ställde han sig spikrak vid dörrposten och att få honom att sätta sig ned var nära nog omöjligt. Då han hade talat om sitt ärende, försvann han ögonblickligen. Mellberg hade ett enda litet rum med tre små fönster. Hälften av stugan var något som liknade en smedja och där kom man först in och sedan genom en dörr in i rummet. Några möbler fanns det egentligen icke.

Han hade murat ett slags spis med ringar där han placerade grytan och kaffe pannan. På golvet fanns en lucka. Då vi pojkar en gång besökte honom — och det gjorde vi många gånger, ty han hade mycket att berätta — försvann han plötsligt för oss. Det var middag och potatisen skulle kokas. Nu hade han potatiskällaren under golvet, och kunde om han så ville lägga potatisen direkt i grytan då han stod i trappan. Framför stugan hade Mellberg ett litet potatisland och därtill en teg, som Magnus Olsson vänligt tilldelade honom där han ytterligare fick skörda potatis när hösten kom. Mellberg kunde berätta om

tomtar och syner, men om man försökte övertyga honom om att jorden är rund som ett klot, blev han nästan ond, säger Ellen Yngve, i boken "När vi var unga". "Nog visste Mellberg, att hela jorden flöt på havets yta, som en pannkaka". Fru Yngve tillägger: "Mellberg tyckte om brännvin men söp sig nästan aldrig full, och hur föga anade vi, att brännvinet till sist skulle bli hans död. Magnus hade varit borta och arbetat några dagar. Det var på vintern, och hans stuga stod kall. På vägen träffade han några pojkar, som i all välmening bjöd honom på ganska mycket kallt brännvin. Ovan spriten, som Magnus var, blev han hastigt full och raglade hem. Utan att orka elda lade han sig i kalla bädden och fick lunginflammation. Grannarna skötte honom kärleksfullt. En grannkvinna satt hos honom natt efter natt, med ett paraply över sig till skydd mot vägglössen, som nattetid dråsade ned från taket i den rökiga, varma stugan. En lekattfamilj bodde på vinden och höll styr på råttorna. Magnus kunde ibland visa barnen, som fick se en skymt av de rätt tama vildkattarna. Magnus var nu svårt sjuk, men han bad till Gud och han var tacksam emot alla, som besökte honom". Den som skriver detta hade även tillfälle att besöka honom en kall januaridag 1904. Det blev tomt efter den egendomlige mannen, när han nu blev borta, och stugan där han bodde är också för längesedan borta. De sekelgamla stenmurarna finnes ännu kvar efter landsvägen. De bär vittne om förfädernas odlaregärning. En liten vackert belägen stuga finns även i närheten. Den uppfördes för omkring sextiofem år sedan. Där bodde "Kajsa på Rönninga", på sin tid. Hon var änka och tog sig an en liten fader- och moderlös pojke som socknen utackorderade vid varje nyår till den minstbjudande. Han hette Edvin och stannade hos sin fostermoder tills han var 19 år. Vi voro skolkamrater, men han var ett år äldre. Edvin kom i snickarelära hos C. M. Norrby. Han hade goda anlag och uppförde sig väl. Båda beslöto vi oss för att resa till Kristiania (Oslo), för att söka arbete. Jag hade då, inte fyllt 18 år. Vi voro i sällskap till Charlottenberg dit min bror skjutsade oss, och därifrån med tåg. Inte någon av oss hade åkt tåg tidigare, och det blev

alltså en upplevelse. Det var billigt att resa — biljetten kostade endast kr. 4: 50 på den tiden. — I Kristiania stannade jag från i början av okt till midsommar året därpå, men Edvin fortsatte med sitt yrke i den norska huvudstaden. Efter några år emigrerade han till Amerika, där han avled för ett par år sedan. Edvin Olsson med tillnamnet Nordquist, blev gift med en flicka från Gunnarskog och bosatt i Minneapolis. Under de många åren i Amerika blev det icke någon hemresa till det gamla landet och vi träffades aldrig mera.

Efter denna utflykt till Norge återgår vi till "Rönninga", som Kajsa för längesen lämnade. Hon blev gammal, och fick då vara alldeles ensam. Den gamla hoppades att ännu en gång få se sin fosterson, men så blev det icke. Något brev kom det emellertid och förmodligen även någon dollar.

Tobolsbäcken, som ibland, kan vara nästan torr — men vid vårflod och höstregn svämma över sina bräddar, drager här förbi. På andra sidan denna bäck finns det några stugor som gemensamt kallas "Högen" Två av dem ligger på Raxedområde. Här fanns det i min barn- och ungdomstid ett gammalt ställe som nu är borta — och borta är också min moster och kusiner, som bodde där. En mindre stuga fanns intill, den är nu ombyggd — och där hade Anders Nilson med maka och två söner sitt hem. Olof Persson och hans hustru "Marja" bodde strax intill och efter deras bortgång övertog sonen Per, som hade tagit sig hustrun från närmaste grannstugugården. Hon hette Kajsa, såsom många andra på den tiden. Även dessa makar har gått till sina fäder. Ytterligare tre generationer finnas dock kvar i detta hem, den yngsta tolv år.

En ny modern bostad har blivit uppförd den senaste tiden på östra sidan av "Rönningbacken". Den ligger synnerligen väl till mot söder och skyddad mot nordanvinden. På kullarna norrut har även en ny bostad kommit till de senare åren. Så har vi det lilla missionshuset i Tobol. Det är beläget mitt emot prästgården med Bergsjön emellan. Detta hus invigdes med glädje och förhoppningar en augustisöndag för 27, år sedan. De som nitälskade för denna sak i bygden och som stod i spetsen för detta arbete äro nu borta. Man bidar och väntar

att unga män och kvinnor skola upptaga deras mantel. Man samlas alltfört till söndagsskola och villiga krafter finnas från andra kretsar av missionsförsamlingen, som undervisar de små. Detta hus, på denna vackra plats, står dock fortfarande kvar som en fyrbåk vid allfarsvägen och man bara önskar att evangeliets fackla brunne ännu mera klart och att flera tillfällen kunde beredas bygdens folk på västra sidan Bergsjön, att få komma till sammans för att höra vad det gäller.

Forts.

IX.

I ett föregående avsnitt erinrades om att det funnits nästan lika många skogstorp och säterstugor på Tobols skogsmark som det fanns egendomar och hem nere i bygden. Jag har icke haft tillfälle att företaga några "strövtåg" på ort och ställe sedan barn- och ungdomstiden men i minnenas värld och på tankens vingar ser jag likväl alla dessa små stugor för min inre syn. De låg inhägnade i någon skogsglänta, vilket var nödvändigt för att utestänga de kreaturshopar som på den tiden fick ströva omkring hur som helst i skogsmarkerna. Därinnanför fanns det små åker-tegar som brutits upp av fäderna genom möda och arbete och man var angelägen om, att ingenting skulle förfaras. Man var också angelägen om att tillvarataga varje tumsbredd av odlad jord. Inget fick lämnas kvar, man ville utvinna det mesta möjliga till livsuppehälle för både människor och boskap. Det hade varit intressant, om man närmare hade kunnat beskriva dessa människors levnadsöden, men det är icke möjligt. Vill bara nämna stugornas namn och en del personer som bodde på dessa ställen. Numera finns det inte en enda mänsklig varelse kvar, de äro döda och några har flyttat därifrån. Det torde heller inte finnas mer än en enda stuga kvar — men den är öde: Det är "Högda". Innan vi går vidare bör erinras om, att på s. k. Tobolsskogen, ett område, som gränsar intill Norra Fjäll, Eda, finns det fortfarande flera hemmansägare. Det är en gammal bygd, där flera generationer levat och verkat. Det är nu 49 år i dessa dagar, som jag

gick förbi dessa ställen, och vill minnas att namnen på några voro: Åsen, Backen, Elovstomta m. fl.

Bättre vägförhållanden torde finnas numera, än på den tiden.

Vid "Ängmyra" kunna vi i tankarna börja vår vandring. Det är ett av de första ställen man fick se då man gick förbi Vastamyren, där det fanns hjortron, och vidare norr ut. Här bodde makarna Per och Anna på sin tid, med ett halvt dussin barn. En son i min ålder, vid namn Wilhelm var en bland dem. Vi voro skolkamrater. Han dog ganska tidigt. Han var ej mer än 16 år. Det var besvärligt många gånger att komma fram till skolhuset i tid för skolbarnen på grund av snöhinder och kyla på vintern den långa vägen. Så var förhållandet även från andra hem. Efter de gamlas bortgång vid "Ängmyra" tog sonen Johan vid. Han flyttade sedermera därifrån och efter honom har andra arrenderat torpet. Johan Persson var född 1875 och avled för någon månad sedan, 79 år gammal. Billerudsbolaget är ägare av detta ställe — där det fanns tvenne stugor. De rätt stora åkrarna äro nu frösådda och det dröjer inte så länge förän skogen tar her-raväldet.

Det fanns en liten stuga där tvenne makar bodde. Stugan låg efter vägen som drog förbi. Här bodde Johannes och Marja i Högdebacken. "Halt-Johannes" som han benämndes, på grund av, att han var mycket låghalt, var skomakare till yrket och till honom fick man vända sig då skosulorna voro utslitna eller då nya skor skulle förfärdigas. Han tittade över glasögonen på den inträdandes fötter vill jag minnas, då man steg in i det lilla rummet där han hade sin skobänk. Utanför stugan fanns några små åkerlappar. De gamla var ensamma och då krafterna började tryta nödgades de bryta upp därifrån — till Ålderdomshemmet. Stugan blev såld och flyttades därifrån. Det är närmare 40 år sedan.

Gladerstorpet, låg ännu högre opp efter den primitiva vägen där man med nödtorft kunde färdas med häst och vagn. Här var det rätt stora åkrar och där kunde Olof och Marta, som makarna hette, hava tvenne kor ibland. Vid hög ålder fingo båda sluta sina dagar i sitt kära hem. Deras son

Karl, som hjälpte dem, var även skomakare, samt innehade drängplats i bygden innan även har samlades till sina fäder. Axel Nilsson är ägare av Gladerstorpet, vilket låg på hans skogsmark — och numera är allt utplånat och skogen växer på de forna åkrarna.

I sydvästlig riktning från Gladerstorpet fanns även ett sälle, som sluttade mot väster, och därav namnet: Västfalla. Här bodde för mycket längesen Nils Andersson och hans maka som sedermera blev rättarefolk på Larstomta.

En av sönerna till dessa makar var framlidne fabrikören A. N. Östlind, Arvika, vilken föddes i denna lilla stuga i skogsbygden den 30 maj 1857. Död 1915 i Stockholm. Östlind var även en bland dem som någon tid vistades på C. M. Norrbys snickareverkstad med flera platser tills han 1887 grundade Arvika Orgelfabrik. Östlind kom att betyda mycket för Arvika och hans namn har genom firman Östlind & Almquist gått ut till många län-der och folk.

Forts.

X.

Efter fabrikör A. N. Östlinds föräldrars avflyttning från Västfalla på 1860-talet övertog troligen Johannes och hans hustru Marta detta ställe. Här föddes sex barn av vilka Johan Wallin, snickare och byggmästare, var en av dem. Han bodde en tid på Elovshagen, en stuga strax in-till föräldrahemmet, men flyttade därifrån med familj till Arvika.

Systemen Kajsa blev gift med soldaten Fjällman från Eda. Hon dog för något år sedan över 80 år gammal, men maken lever ännu och närmar sig de 90 åren. "Johannes i Väst-falla" kommer jag väl ihåg från tidiga år. Han gick på "dagsverke" på Rexed och vi såg honom gå förbi om kvällarna från sitt arbete den långa vägen som torde uppgå till minst sex kilometer. Det gällde att arbeta 12 timmar om dagen — på sommaren — för en dagspenning av 75 öre. Under vintertiden blev arbetstiden kortare, men då fick han nöja sig med 50 öre pr dag. Johannes dog 1918 över 80 år gammal, och hans hustru något år senare. En av sönerna i Västfalla var även Karl. Han blev gift med Hulda

Frid från Abborrsjön. Makarna hade sex barn av vilka två pojkar var tvillingar. De voro så lika varandra då de var små, sade modern vid ett tillfälle att det var svårt att känna igen den ena från den andra. Båda bor nu på skilda håll. Från 1905 till 1945 bodde familjen på Högda, ett ställe, som ligger nära intill Västfalla. Det inköptes utav August Andersson, som flyttade därifrån till Backsjöbotten. Högda är högt beläget och ligger Västerut från Järperud med Bergsjön emellan. Det är den mest hänförande utsikt! Här har odlats och nya tegar kommit till under tidernas lopp. Ett par tre kor kunde de ha i ladugården. Karl och Hulda flyttade emellertid därifrån då krafterna började tryta. Den röda stugan står dock fortfarande kvar, men åkrarna bliver icke längre besådda Detta ställe torde även få dela samma öde, som de övriga. Bolaget har dock icke ännu "lagt vantarna" på skogsmarken och åkrarna utan fortfarande tillhör det sterbhuset. För något år sedan avled Karl Johansson, ägare av Högda, 78 år gammal, efter att några år tidigare bebott en stuga framme i byn benämnd Lönnegärdet. Här bor nu hans efterlämnade maka som är 74 år gammal, samt deras yngsta son i glad och god sämja med en vacker utsikt över Bergsjön. Denna stuga tillhörde på sin tid Olaus Nilsson och hans norskfödda hustru Ragna, som nu båda äro avlidna. Några barn föddes inte inom äkten-skapet.

Granmossen var också ett bland de gamla torpen. För att komma dit österifrån måste man gå över en s. k. kavelbro, som var lagd över mossen med samma namn. Det kunde vara rätt så besvärligt, höst och vår.

Torpet Granmossen, som var beläget vid foten av Ekölen, i nordlig riktning är även övergivet. Den gamla vintervägen längs mossen där timmerlassen fordom forslades fram är troligen ännu användbar. Här var jag med i mycket unga år och körde timmer till "Tullar-backen", vid Bergsjöns strand. Det var intressant att sitta på timmerlasset och hålla i tömmarna. Jag fick detta förtroende av min far och äldre bror, som även var med i skogen Det var troligen ett mycket gammalt ställe Granmossen. Kommer ihåg de gamla vild-

aplarna utanför stugan, som var ganska bristfällig. "Gammelfar" var då redan borta. Det lär ha varit en stor och kraftig person, som kunde odla och bruka jorden så det växte och arealen var rätt stor. Han hade häst och flera kor, har berättats. Hans dotter Kersti, var ett rejält kvinnfolk. Hon var stor och stark som sin far och hon hade troligen kunnat dra både plog och harv, om det gällt. Emellertid bodde hon där ensam till sin död och brukade sitt föräldrahem.

Granmossen hörde till Magnus på Källbackens skogsområde, men dess ägare är numera Olof Nilsson i Gröttvål. På senare år uppfördes en ny stuga vid Granmossen på en annan plats. Den byggdes av Johan Gustafson från Öjenäs, som under några år arrenderade stället men han fann för gott att bryta upp därifrån med sin familj för att bosätta sig i Västra Speked och då han flyttade tog han stugan med sig.

På Murtorpet strax intill Granmossen bodde på sin tid Anders och Kajsa samt dottern Beda. Murjanstorpet var ett annat ställe och där bodde "Murjans-Gustaf", som var smed till yrket. Båda hade små åkerlappar utanför stugan. Ännu en liten stuga fanns i "vilda skogen", något söderut. Stället hette "Böske-torpet". Här bodde "Böska" som hon benämndes med i dagligt tal. Det fanns väl något annat namn i kyrkboken. Hon kanske hette Kajsa, ty det fanns icke mindre än tio stycken med det namnet i Tobol samtidigt. Det var en språksam liten gumma, som för längesen gick ur tiden. Någon närmare kännedom om deras öden och förhållanden saknas. Ett kan dock konstateras att allt är utplånat av de små stugorna där de gamla mången gång fick leva under ringa förhållanden i skogsbygden.

XI.

Vi har nu kommit till Knutturpet, vilket var beläget något längre åt norr än de övriga ställen som vi omnämnt i det föregående. Den lilla grå stugan låg rätt högt i skogsgläntan och framför stugan fanns det en hel del bruten mark med stenhögar mellan åkrarna. Här bodde på sin tid Knut och hans hustru och det är nu längesen de gick ur tiden, dessa gamla. Jag kom-

mer ihåg Knut, från min tidiga barndom och vi barn hade stor respekt för honom då han kom. Han hade vitt skägg och påminde om "tomten", som vi ser avbildad i våra jultidningar. Knut var klädd i förskinn, som alla andra "gubbar" på den tiden. Han valde en vacker vinterdag, med fint slädföre, då han begav sig åstad ned till bygden den mer än halva milen. Det gällde att skaffa foder åt kon, och av erfarenhet visste han, att det inte var omöjligt. Han hade en stor kälke, och inbillade sig säkerligen att han var "häst" ty han kom förspänd kälken som var försedd med "skäkorer" och framtill fanns det en tvärså mot bröstet. Knut torde även få något i ryggsäcken med sig, och glad i hågen återvände han hem till sitt torp med lasset för att kanske nästa dag, företaga en ny resa ty vintern var lång och fodret till kon var knappt. När de gamla på Knutturpet var borta kom det andra i stället. De voro unga människor, Per och Marta. Mannen hette Per Andersson-Sund, och i dagligt tal fick han heta. "Sunds-Per" — och hustrun: "Sunds-Pers-Marta". Marta var från Gröttvål och hennes mor hette Kerstin. Hon var f. ö. jordemor, och fick bud efter sig då någon ny världsmedborgare anlände. "Kersti i Hagen" lär även ha tjänstgjort då den som skriver detta, kom till världen. En krona brukade hon ta för besväret.

Från Knutturpet har jag de flesta minnena, ty här var vi många gånger, beroende på att fars skogsmarker låg alldeles intill. Under rasterna var vi inne i stugan och försåg oss ur den medförda matsäcken, då vi sysslade med skogsarbete, som man fick börja med tidigt. Det hände också någon gång att vi pojkar fick ligga i den lilla kammaren innanför köket över natten. Marta var alltid vid gott humör, pratade och skrattade under det hon "vevade" kaffekvarnen, ty kaffe skulle vi ha!

Mannen arbetade i skogen eller på jordbruket hos någon bonde emellanåt. Märta skötte om kon och kalven, några höns och kanske en gris ibland. Tuppen höll utkik och gav till ett "skri" då höken svävade över torpet, eller då räven smög sig fram i skogsbrynet. Ibland kom harar skuttande och kanske äver att någon älg steg över gårdesgården.

På vintern hördes bjällerklang från timmerkörare och på sommaren koskällorna från utskogen. Göken och taltrasten fick man lyssna till på våren — och jag kommer särskilt ihåg "hackspetten" huru han bearbetade en stor tall vid ett tillfälle, så det hördes vida omkring. På sommaren växte det på åkertegarna, det var grönt, och potatisen blommade, och på hösten blev det skördetid. Per och Marta hade två döttrar, båda "flögo" väl ur boet så småningom förstår jag. Mannen dog och hust-run blev ensam. Efter många år gjorde jag ett besök på Knutturpet, eller Nysätra som det även benämndes. Marta var då i 70-årsåldern. Hon var alldeles ensam i sin stuga, och jag sjöng några sånger för henne.

Det goda humöret fanns kvar och den gamla kaffekvarnen "vevades" som fordom. Någon ko i "fjuse" fanns det icke. Själv var nu Marta halvblind och man ansåg att det inte var rådlig att hon bodde där ensam längre. En dag fick den gamla flytta till ålderdomshemmet, men det gick icke utan smärta, ty hon älskade sitt hem i skogsbygden, där hon bott omkring 45 år.

Nu är det vildmark över Knutturpet, och skogen tar herraväldet.

Jag besökte "Sunds-Pers-Marta" någon gång på ålderdomshemmet, där hon fann sig väl. Hon levde tills hon närmade sig de 90 åren, men var då fullständigt blind.

Inte långt från Knutturpet fanns en säterstuga benämnd Sättra. Den ägdes av Per Olsson i Berga, som var ägare av skogsmarken på den tiden. Här bodde mor och dotter i den bristfälliga stugan. Modern hette Marta och dottern Stina. Dottern var s.k. "efterbliven" och hade aldrig gått i någon skola. De senare åren av sin levnad bodde Marta med sin dotter i en annan liten stuga som tillhörde Axel Nilsson. Den låg närmare bebyggelsen och benämndes "Bergsättra" Marta. blev ganska gammal, det gick hastigt då tiden var inne för hennes uppbrott, ty en dag fann man henne liggande död på golvet. Stina fick då komma till ålderdomshemmet.

Min far brukade ligga vid kolmilan ibland på hösten i närheten av Knutturpet. Han var intresserad av detta arbe-

te, som även gav en extra slant. Vid Charlottenbergs bruk, där den gamla spiksmedjan då var i rörelse, fick man avsättning för denna vara. Det gällde först att hugga kolved och lägga ihop "res" som det kallades, vilka sedan skulle torka någon tid. Så restes milan på någon gammal "kolbotten" och tändes genom en öppning på ena sidan. Kolkojan var i ordning, väl ombonad med "öppen spis". Det fanns också en granrisbädd med något slags överdrag. Här sov man gott och jag kunde vara med ibland hela veckan. Man fick dock icke "försova" sig. Nej, det gällde att hålla sig vaken och "vakta" milan, så den inte gick upp i lågor ty här var fråga om kolning. Att vara med och riva milan var intressant, och ännu intressantare var det, tyckte jag, att vara med far till Charlottenberg på vintern. Det hände också en gång, t. o. m. att jag fick fara alldeles ensam med kolen. På hemvägen voro många i sällskap, kanske ett tiotal — som ur respektive kolryssar, sotiga stack upp sina huvuden.

Forts.

XII

Det hände en gång i pojkåren, då jag var med far vid kolmilan, något som jag icke har kunnat glömma. Det var mitt på dagen som jag rusade ur kolkojan där jag sovit och begav mig på rymmarstråt. Min far lade märke därtill och försökte hejda mej, men utan resultat. Över stubbar och stenar bar det iväg ett ganska långt stycke, då jag snavade och föll — men vaknade. — Detta är dock den enda gången i mitt liv jag varit en "sömngångare" på detta sätt.

En annan episod från kolkojan må även nämnas. Det var frågan att koka välling till frukost i den "öppna spisen". Jag tog mig före att sköta om denna sak. Ja, välling var det meningen det skulle bli — men det blev gröt i stället! Vad det nu kunde bero på? Att det smakade något "vidbränt" - var jag inte ledsen för och far sade just ingenting heller.

Till skogsarbetet hörde även på den tiden, att man på våren skulle fälla granar i skogen. Detta förekom på vårt närmaste skogsskifte. Det gällde att passa på då "saven rann" och barken var mjuk. Det

var intressant att "flå utav" barken. Det blev meterlånga längder, som man sedan forslade hem och hängde upp för att torkas. Detta skedde i vanliga fall på loggen, tills allt blev färdigt, torkat och hackat i små bitar. Därefter i säckar för att slutligen köra lasset till Arvika. För egen del hade jag en hel tunna bark, som jag själv gjort i ordning. Hade fått löfte att få följa med till Arvika för första gången. Jag var då på mitt tionde år. Kl. 6 på morgonen satt jag på barklasset och fram på förmiddagen var vi framme vid Aug. Enströms garveri vilket var beläget på hörnet där KFUM-byggnaden numera finns. Här skulle nu barksäckarna tömmas och mätas. Priset pr tunna var 1 krona och själv fick jag mottaga en hel blank enkrona, vilket jag icke tidigare varit ägare av. Men mycket arbete låg bakom denna barktunna. om man besinnar dess tillkomst — allt ifrån dess början i skogen o.s.v. Inte kunde jag så gärna jag hade velat, köpa något för "pengen". Nej den sparades!

Att få se köpingen eller "stan" som den även kallades blev en upplevelse! Järnvägen, där tåget kom framrusande var en nyhet, likaså hamnen med ångbåtarna. Hos bagare Chytréus fick man köpa kaffe och bullar för ett pris av 25 öre. En halv portion kostade 12 öre. Över Taserud och Gate måste man färdas på den tiden ty Fallängsvägen var då inte farbar på sommaren. Vi dröjde ganska länge i stan, men kom dock åter hem. Far hade en ung springare, och min första stadsresa var nu tillända. Något år senare gick jag till fots samma väg. Det var på vintern och som ett särskilt minne från mitt Arvikabesök var den eldsvåda som på natten ägt rum på västra sidan torget där ett gammalt hus brunnit ned. Kakelugnarna hängde uppefter murarna och det rök ur askan. Ett större hus byggdes där det gamla var beläget, den s.k. Dahlinska fastigheten. Inte anade jag den gången att jag skulle bli Arvikabo i femtio år, såsom hitintills skett.

Efter denna utflykt beger vi oss till skogsbygden igen. Vi kunna börja på Stridstorpet, vilket var beläget på gränsen mot Fjäll i Eda. Här bodde på sin tid O. Strid och hans hustru Marja. Strid torde

härstamma från något soldatnamn. Det är längesen dessa makar gick ur tiden och stugan är också borta. Detta ställe låg på min fars skogsområde, och det förekom att det brukades av honom något år, sedan de gamla lämnat torpet för alltid.

Vi har i en tidigare uppsats nämnt att det förekom, att fåren skulle vallas någon vecka under våren. Därefter släpptes de lösa på skogsmarkerna. Det hände att "fårskocken", som voro från flera gårdar, drog vida omkring. En "bässe" (gumse) som tillhörde oss, hade kommit bort då de övriga hopsamlades på eftersommaren. Han hade på något sätt förirrat sig ända till Fjäll i Eda.

Nu var bässen på Stridstorpet. Jag kände igen honom och det gällde nu att frakta honom dit varifrån han kommit. Jag hade cirka en mil att vandra på vägar och stigar genom skogen.

Vi startade i kvällningen. Ett ledband måste man ju ha på rymmaren som nu var halvild. Men o vilket arbete pojken fick. Ibland sprang bässen före som en jakthund och jag måste följa med. Ibland satte han sig alldeles på tvären och borrade sina klövar i marken. Det var då ingen annan råd än att försöka bära den fyrbenta. Han var mager och vägde inte så värst många kilo så det gick bra långa stycken. Hur skall jag kunna klara situationen, tänkte jag. Det började skymma och ännu var det långt kvar av vägen. Men det blev månsken! Äntligen var jag framme med det envisa "kräket", trött och hungrig — och vid närmare betraktande av mina kläder fann jag att västen var totalt utsliten! Det var varmt och det var tur att jag inte hade någon rock på mej.

Dagen efter voro vi lika goda vänner. Jag ville då följa "lammet" ut på "grönskande betesmarker" Vågade dock icke att släppa, den från skogen hemförda fri, utan knöt fast vid halsbandet en lina, men då jag tagit några steg tillbaka, började han att springa för brinnande livet så långt linan räckte och innan jag hunnit hejda honom gjorde han ett varv åt andra hållet. Men då var det färdigt! Han blev liggande den envise och hade svårt för att röra på huvudet. Jag förstod då att det var något fel med nacken. Sprang

bedrövad till mor och talade om denna belägenhet och sedan till en granne, ty far var inte hemma den dagen. Det dröjde inte länge förrän livstråden var avskuren på "baggen". Det tog alltså ett tragiskt slut på denna historia, och för egen del hör detta till de tråkigaste minnena från barndomstiden.

Forts.

XIII

Ekölen, är som tidigare nämnts den högsta punkten på Tobols skogsmarker. Härifrån ser man vida omkring och västerut skymtar de norska höjderna. Inte långt därifrån ligger Långtjärnet och den s. k. Silvergruvan. Något åt söder till, träffade vi fordom på en säterstuga benämnd "Ekölshölte". Den var belägen på Nils Svenssons skogsområde, och sedermera på Anders Nilssons, som inköpte egendomen Västra Berget, som var hustruns föräldrahem. I Ekölshölte fanns på sin tid rätt mycket odlad jord omkring säterstugan, där ägaren några veckor på sommaren vistades med boskapen. Då man vallade fåren, gällde det att vara på sin vakt, så de inte smög sig igenom det bristfälliga stängslet. Det fanns även ett annat ställe där i skogen, som kallades för "Sävholte". Här bodde ett par makar. Mannen gick under namnet "Dråkse" i dagligt tal. Vad han hette annars vet jag inte men gumman hette emellertid Britta. De hjälptes åt dessa två, äkta makar, att "dra harven" på myrjorden — sådde och skördade — så de livnärde sig, tills de en dag fick lämna sin stuga, för att gå till sina fäder. Jag förstår att storskogen nu har tagit överhanden på ovannämnda ställen, ty det är längesen som gärdesgårdarna blev borta och allt blev lagt i vildmark. På tal om namn, så var Britta i Sävholte troligen ensam med sitt i Tobol på den tiden och vad hennes man, som benämndes för "Dråkse" beträffar, är det inte omöjligt, att då han döptes av prästen, för omkring 125 år sedan erhöll namnet Nils, ty det har varit icke mindre än tio i Tobol, som burit detta namn. Det fanns också 10 stycken med namnet Karl. Av dessa äro tre kvar

i livet.

Namnet Per har burits av åtta. Olof är också ett gammalt namn och i minnet räknar vi till sex. Siffran med namnet Magnus uppgår till sju, av vilka två lever, för att nu inte nämna Anders, vars antal har uppgått till fjorton och Johan till nio.

Bland det "täckta könet" var det tio med namnet Kajsa, Maria eller "Marja" 12, Marta 11 och 8 kvinnfolk med namnet Stina.

Det är inte många kvar nu, som bär dessa namn i Tobol. De allra flesta vilar i sina gravar. Vi går nu vidare västerut i skogen och i tanken träffar vi på tvenne små grå stugor, med det egendomliga namnet "Bockelämnerna". Vad det kunde betyda hade varit intressant att veta. I övra B. bodde Nils. Han var ungar och skötte sig själv. Han brukade göra "limmer" (kvastar), som han sålde för 25 öre pr styck, då han emellanåt kom den flera kilometer långa skogsvägen fram till bygden. På vintern var det inte lätt då mycket snö fallit. Då fick dessa skogens folk använda "trygor", något som var gjort av tunna bräder som knöts fast under näverbottstövlarna och på så sätt bar dem. Skidor var inte så allmänna, som nu, på den tiden. I nedre Bockelämnerna bodde Per och Marja och där växte det upp en tre fyra pojkar, som blev stora och kraftiga män. Det var nog fattigt ibland och knappt med det dagliga brödet och det hände, att Marja måste bege sig iväg ned till bygden för att skaffa "förning" — kött, fläsk och vad de bättre lottade hemmen kunde dela med sig. Det var "ruter" i gumman och det gick inte an att säga nej. Var det sommar så användes tiden på bort- och hemvägen till strumpstickning, ty det gällde att själv sörja för denna sak åt familjen. Det blev en vana för dessa människor och de voro fenomenala, att under det de gingo i skog och mark och på banade vägar och stigar utöva denna syssla. Per brukade förfärdiga "kasser", som bars på ryggen. Han bodde ju mitt i skogen och det var inte långt till furorna. Även han fick avsättning i gårdarna på sitt "lager" som inte kunde vara så stort för varje gång, ty han måste ju

bära det. Någon körväg fanns det inte till Bockelämnén.

Icke långt från detta ställe på andra sidan gränsen på Edaområdet, fanns det även tvenne stugor. Det var övre och nedre Bråtarna. Dessa ställen, med sina små åkertegar, tillhörde Öjenäs hemmans skogsmark. I Övre Bråtarna bodde Kajsa. Hon var sömmerska och gick i hemmen och sydde emellanåt. Hon ägde en symaskin, som hon kunde bära med sig vart som helst, en s. k. bordmaskin. Kajsa företog även en resa till Amerika, men återkom därifrån.

Olof Hermansson bodde med sin hustru i Nedre Bråtarna. Det var en gammal stuga med ett enda stort rum samt ett litet kök eller kokvrå, om man vill använda ett modernt namn. I taket fanns det grova bjälkar. Trösklarna voro höga, då man steg in i rummet. Det var söndag, städad och fint, med grönt löv på golvet, ty det var i midsommartid. Utanför stugtrappan fanns nytaget granris. Han blev väl mottagen, då de fick reda på var pojken hörde hemma. Han var på väg till Öjenäs för att hälsa på släktingar och måste då gå förbi Bråtarna. Jag hade ett ärende och var ganska förlägen. Under vägen genom skogen över stubbar och stenar, hade jag råkat tappa klacken på min ena sko, men jag fann den och hade den med mej. Jag visste att det fanns en skomakare där, en son i hemmet, men han var inte hemma. Det var f. ö. Johan Olsson, som sedermera flyttade till Arvika och bosatte sig där och fick många förtroendeuppdrag, bl. a. som ledamot av stadsfullmäktige under en följd av år, inom det socialdemokratiska partiet.

Inte kunde jag fortsätta fram till Öjenäs, till släktingarna "Däroppe" — till Anders Jonsson, — kusin till min mor, som var både trädgårdsmästare och "bikung", med bara en klack, och barfota tyckte jag inte det passade att komma. Men det ordnade sig. Husfadern var även kunnig med detta yrke och han hjälpte mig. Det var ju söndag och vi måste tillämpa doktor Martin Luthers ord, som vi hade läst i katekesen "Det arbete man icke utan våda kan uppskjuta, må även på vilodagen förrättas". Det gick hastigt över detta arbete — det var bara att slå i ett par spikar. Jag kände mig glad och tacksam och fortsatte min

vandring.

I Öjenäs hade jag en jämnårig släkting och det blev ganska sent på kvällen innan jag återvände, då Johan, som han hette, följde mig ett stycke på vägen, som var nära en mil lång, över skogen förbi Bråtarna igen. Det är nu länge sedan, och även dessa tvenne ställen torde vara helt utplånade.

Forts.

XIV.

En person som på sin tid betydde mer än många andra, och som i detta sammanhang inte får förbigås är Nils Lundell, eller "Tobols-doktorn" som han allmänt kallades. "Intaget", hette stället där han föddes i början på 1860-talet. Det var en vacker plats med utsikt mot söder och väster. Här gick gångstigen förbi om man skulle över skogen till Öjenäs. I sin ungdom tog Lundell värvning vid Värmlands regemente som sjukvårdare och utbildades till fältskär. Han var en begåvad person, som helt visst haft förutsättningar för studier, men ekonomiska förhållanden lade hinder i vägen. Han kom dock att betyda mycket för sin hembygd och vida omkring genom sin hjälpverksamhet bland de sjuka. Under sin tid på Trossnäs hade Lundell inhämtat kunskaper, vilka skulle bli till stor nytta för andra. Hemmet där han bodde låg ganska avsides — ett par kilometer in i skogen från bebyggelsen. Det var därför icke så lätt för långväga besökare att hitta vägen. Därför gällde det ibland för oss pojkar att vara "vägvisare". Det var många krämpor även på den tiden och långt till läkare och mera besvärsligare kommunikationer än nu. Benbrott och olyckshändelser för övrigt förefanns och Lundell gav även medicin och skrev ut recept. Han hade stort förtroende och många blevo hjälpta. Hans utseende verkade förtroendeingivande då han genom sitt lugna sätt och forskande blick tycktes finna svar på de frågor han framställde till den hjälpbehövande. Lundell var ingen "kvacksalvare" i vanlig mening, men man ville beskylla honom för detta från läkarehåll — och han blev en gång t. o. m. instämnd för Jösse häradsrätt men blev fullständigt frikänd, ty Lundell tog aldrig betalt. Vile någon ge honom en ersättning

var han ju tacksam därför. Lundell var en arbetets man, som sent och tidigt fick slita ont. Ofta var han på sjukbesök och dessmellan arbetade han med sitt jordbruk. Han var också stenarbetare o. byggde broar. Här i det lilla hemmet i skogsbygden växte upp en skara barn, vilka artade sig väl. Så småningom kunde familjen flytta därifrån, och erhålla bättre möjligheter i ekonomiskt hänseende, tack vare arbetsamhet och möda fingo de taga i besittning ett hem med större jordbruk och bättre bostad. Det gamla stället "Intaget" har även brukats ända tills de senare åren, men torde övergivas, och lämnas åt sitt öde såsom många andra. Stugan är f. ö. borta sedan flera år tillbaka. Lundell avled 1927 nära 67 år gammal. De senaste åren av hans levnad kännetecknades av bräcklighet och minnesförlust. Den annars så uppoffrande och gode mannen var icke längre i stånd att hjälpa andra. Det blev så tomt efter "Tobols-doktorn" då han inte längre fanns kvar. Hans hustru överlevde honom i rätt, många år.

Lundells föräldrar hade en stuga alldeles, i närheten av den gamla. Båda äro för längesedan borta, men stugan, som ännu står kvar, beboddes under en följd av år av "Målare-Magnus", som efter sin moders död bodde ensam. Magnus, som var målare till yrket, gick omkring i byarna, målade och tapetserade så länge han orkade. En dag fick även han uppbrottsorder.

"Braskintaget" låg några hundra meter längre ned. Här bodde på sin tid Per Brask med sin gumma. Per var timmerman och åtog sig att uppföra stugor och uthusbyggnader. Han hade även ett mindre jordbruk. Det fanns i det hemmet tvenne söner samt en dotter. Alla torde nu vara borta och stugan som i det längsta stod kvar är riven och bolaget" äger numera markområdet.

För mycket längesedan fanns det ett ställe där i närheten som hette "Ängen". Stugan blev riven och flyttades därifrån. Här föddes tvenne pojkar, som i tidiga år emigrerade till, Amerika. En av dem hette Nils med tillnamnet Englund — som han troligen tagit efter hemmet.

Brodern hette Anders. Även han reste till Amerika. Anders blev storfarmare i USA

och besökte hembygden en gång men återvände till sina domäner. Nils blev banktjänsteman i Chicago men återvände till hembygden på äldre dagar för att icke mera återvända till "landet i väster". Han bodde i en stuga i närheten av sitt hem på somrarna, men andra tider på året var han bosatt i Arvika. Nils Englund blev rätt gammal och ensam och en dag måste han ackordera in sig på ålderdomshemmet, där jag besökte honom någon gång. Det är nu 18 år sedan han slutade sin levnad.

"Skymdalen" var en annan stuga där i närheten som för längesedan är borta och vad de hette som bodde där, har försvunnit ur mitt minne.

Nu närmar det sig mot slutet av mina "strövtåg". Det har inte varit så ansträngande precis då det gäller mina vandringar i skog och mark — det är i minnenas värld jag färdas från plats till plats och det torde inte finnas ett enda ställe som är bortglömt.

Jo "Myrbråten, det var sant, där Tilda Åslund bor.

En enda plats står dock kvar och det är "Änga" där Gustaf och Kajsa bodde. De voro närmaste grannar med familjen Lundell. Gustaf med tillnamnet Fryklund var född på 1840-talet i Frykeruds socken och hans hustru i Säterud, Gunnarskog. Trenne söner och sex döttrar föddes i familjen. Det var nog knappt med det "dagliga brödet" i bland, och då det gällde att så och skörda blev resultatet ganska ringa, ty det var bara några små åkerlappar omkring stugan. Fryklund var kunnig på det maskinella området och skötte en tid maskinistbefattningen vid en ångsåg i hembygden. Dessutom ägnade han sig åt varjehanda göromål. Fryklund företog även en resa till Amerika men återvände rätt snart därifrån. Det torde icke ha lyckats så bra ty han var icke ung längre. "Mor Kajsa" brukade förfärdiga hattar, som hon flätade av halm och sålde för 25 öre pr styck. Dessa hattar voro bra då solen brände och att det skulle gå an att gå barhuvad på den tiden för någon, var ju icke tänkbart. Så småningom bröt familjen upp från Gunnarskog och bosatte sig i Glava, men de allra senaste åren bodde Fryklund i Jössefors, där han skötte en maskinist-

befattning en tid. Hans hustru hade då avlidit och några av barnen vore bosatta i Jössefors. Han avled 1930 och närmade sig då de 90 åren. Allt ifrån sin ungdom, hade han baptistiska åsikter och var vid sin död medlem i Arvika Baptistförsamling.

"Gustav i Änga" och Kajsa vore fromma och snälla människor. Mannen deltog i söndagsskolan och var musikaliskt begåvad. Barnen gingo i söndagsskolan och en söndag voro vi inbjudna till hemmet. Det lilla rummet blev fullsatt. Lärare kommo även från östra sidan Bergsjön. Det gällde nu att kunna minnesversen, ty den skulle förhöras. Mycket korta minnesverser hade en del av oss och några kanske hade lärt sig samma tänkespråk. Det var spännande ibland. Men så var det en av de större pojkarna som imponerade på oss alla, då han uppläste utantill Fillipperbrevet 2: 5-11 följande: (den äldre översättningen): "Varen så till sinnes som Kristus Jesus var, vilken, då han var i Guds skepelse, icke aktade som ett rov att vara jämlik Gud utan utblottade sig själv och antog en tjänares skepelse och vart lik människor och i åthävor funnen såsom en människa. Han ödmjukade sig själv och blev lydigt intill döden, ja intill korsets död. Därför har Gud upphöjt honom över allting och givit honom ett namn, som är över alla namn, på det att i Jesu namn alla knän skola böja sig, deras som äro i himmelen, på jorden och under jorden, och alla tungor skola bekänna, att Jesus Kristus är Herre, Gud Fader till ära".

Det är 63 år sedan detta hände och pojken som läste minnesversen reste som 17-årig till Amerika där han avled hastigt för åskilliga år sedan efter att allt ifrån sin ungdom tillhört en kristen församling och minnesorden gäller ännu och äro värda att beaktas. Härmed har vi sparat det bästa till sist och sluta nu dessa enkla minnesteckningar från hembygden.